

**BO'LAJAK XARBIYLARGA XORIJIY TILLARNI
O'QITISHDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYA
TUSHUNCHASINING MAZMUN-MOHIYATI**

Durdana Shiknazarova Baxtiyarovna

NMPI tayanch doktoranti

sheyxnazarovadurdona@gmail.com

+998974749691

Annotatsiya: *Ushbu maqolada harbiy muhitda xorijiy tillarni o'qitishda kommunikativ kompetensiya ayniqsa gapirish va tinglash ko'nikmalarini rivojlantirish ta'kidlangan. Bo'lajak harbiylarning kasbiy faoliyati davomida real hayotdagi kommunikativ muomalar va xorijiy terminlarni o'z vaqtida erkin qo'llay olish usullari yoritilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, harbiylarning professional kommunikatsiya olib borishlari xalqaro va madaniyatlar aro xabardorlikni rivojlantiradi.*

Аннотация: *В данной статье особое внимание уделяется развитию коммуникативной компетентности, особенно навыков говорения и аудирования, в процессе обучения иностранному языку в военной среде. В статье рассматриваются способы, позволяющие будущим военнослужащим свободно использовать реальные коммуникативные ситуации и иноязычную терминологию в своей профессиональной деятельности. Исследования показывают, что профессиональное общение военнослужащих способствует развитию международного и межкультурного самосознания.*

Kalit so'zlar: kommunikativ kompetensiya, harbiy kursantlar, ingliz tili, kasbiy malaka, integratsiyalashgan metod, ko'nikmalar.

Harbiy faoliyat sohasi jamiyatimizning muhim institutidir. Shu sababli, zamonaviy jamiyat va davlat o'z kasbiy faoliyatining turli sohalariga yo'naltirilgan raqobatbardosh shaxslarni yaratish uchun harbiy o'quv yurtlarida ta'lim jarayonida sezilarli o'zgarishlarni talab qiladi. Har bir malakali harbiy mutaxassis bilimli, siyosiy madaniyatli, dunyoqarashi keng, o'z davlatini himoya qilish bo'yicha kasbiy vazifalarni hal etish uchun harbiy va umumiy davlat bilimiga ega bo'lishi kerak. Shu o'rinda, bo'lajak harbiylarga xorijiy tillarni o'qitishdagi asosiy maqsad, birinchi navbatda o'z kasbiy faoliyati doirasida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishdan iborat bo'lib, u mutaxassislik bo'yicha ilmiy matnlarni tushunish va ishlab chiqarish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi.

Bu o'z o'rnida ushbu sohada yangi izlanishlarni va tadqiqotlarni nafaqat miqdor balki sifat jihatidan takomillashtirishni taqozo etadi. Jumladan, til o'ragish va og'zaki nutqni rivojlantirish faqatgina ta'limiy emas balki, tarbiyaviy, ijtimoiy va psixologik komponentlarini qamrab olgan holda ta'lim printsiplarini mujassamlashtirish, o'quv jarayonini fanlararo loyhalashtirish, kasbga yo'naltirish hamda xalqaro standartlarini o'zida jamlashi lozimdir. N.M.Ahmedova ham o'z izlanishlarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun faol muloqotga asoslangan usullarni taklif qiladi¹. U rolli o'yinlar, dialoglar, muammoli vaziyatli mashqlar va guruhviy topshiriqlarni qo'llash orqali o'quvchilarning kommunikativ ehtiyojini uyg'otish

¹ Ahmedova N.M. Scientific Concept of Continuous Lingua Methodological Training of Foreign Language Teacher based on Integrated Approach. Eastern European scientific journal, 2018/4/9. – P. 43-45.

mumkinligini ko'rsatadi. N.M.Ahmedovanning yondashuvi shuni ko'rsatadiki, metod o'z-o'zidan bilim berish vositasi emas, balki o'quvchining nutqiy ehtiyojlarini faollashtirish va ularni muloqot muhitiga tayyorlashning pedagogik vositasidir.

Xorijiy tadqiqotchilar ham kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda turli metodlarni taklif etganlar. E.I.Passov kommunikativ til o'qitishni konseptuallashtirgan olimlardan biri sifatida guruhda ishlash, savol-javob, dialog va nutqiy topshiriqlar orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishni asoslagan². Shu o'rinda, Hutchinson va Waters kabi olimlar til o'qitish mazmunli ishtirok va bilim almashinuvini ta'minlash uchun o'quvchilarning bevosita kasbiy ehtiyojlarini qondirishi kerakligini ta'kidlaydilar³.

Turli olimlarning bu qarashlari shuni ko'rsatadiki, kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda metod faqat didaktik vosita emas, balki mazmun, faoliyat va baholashni uyg'unlashtiruvchi, o'quvchini muloqot sharoitiga tayyorlovchi nazariy-amaliy mexanizm sifatida qaraladi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, til ta'limida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda samarali natijalarga erishish o'quv jarayonida turli metodlarni uyg'unlashtirish, ularni integratsiyalashgan holda qo'llash bilan chambarchas bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, endi biz integratsiyalashgan metod tushunchasi va unga berilgan ta'riflarga murojaat etish maqsadga muvofiq.

² Passov E.I. Kommunikativnyy metod obucheniya inoyatychnomu govoreniyu, 2-e chiqarish. – M., Prosveshchenie. 1991.– 223 c.

³ Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). English for Specific Purposes: A Learning-Centered Approach. Cambridge University Press. pp. 53–60

Integratsiyalashgan metod tushunchasi pedagogika va til ta'limida turli olimlar tomonidan turlicha izohlangan bo'lsa-da, umumiy jihatdan u fanlararo aloqadorlikni ta'minlovchi, nutq faoliyatining barcha turlarini uyg'unlashtiruvchi hamda o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiluvchi yondashuv sifatida qaraladi.

O'zbek metodistlari ham integratsiyalashgan metodning ta'lim jarayonidagi o'rnini alohida ta'kidlab keladilar. J.Jalolov til ta'limida metodlarni bir-biriga bog'lash zarurligini qayd etib, integratsiyani "fanlararo aloqadorlikni ta'minlovchi va kommunikativ kompetensiyani shakllantiruvchi samarali metod" sifatida baholaydi ⁴. N.N.Azizxo'jaeva o'zining pedagogik texnologiyalar haqidagi ishlarida integrativ metodni "o'quvchilarni hayotiy vaziyatlarga tayyorlash, turli bilim sohalarini uyg'unlashtirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirish imkonini beruvchi yondashuv" deb ta'riflaydi⁵. M.X.Gulyamova esa chet tili ta'limida integratsiyalashgan metodni nutq faoliyatining barcha turlarini birlashtirgan holda o'qitishning eng samarali yo'li sifatida ko'rsatadi.

Zamonaviy til ta'limi jarayonida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish eng ustuvor maqsadlardan biri hisoblanadi. Chunki xorijiy tilni egallash faqat grammatik qoidalarining yodlanishi emas, balki o'quvchilarning muloqot sharoitida fikr almasha olish qobiliyatini rivojlantirishni taqozo etadi. Shu bois, lingvodidaktika sohasida integratsiyalashgan metodlarning o'rnini alohida e'tibor qozongan. Integratsiyalashgan metodlar, bir tomondan, fanlararo aloqadorlikni ta'minlasa, ikkinchi tomondan, til o'rganish jarayonida

⁴ Jalolov J.J. Bo'lajak tajribaning kasbiy kompetentsiyasi shakllantirilgan ishlab chiqarish ta'lim sifatida. Bo'lajak chet tili o'quvchisining kasbiy yo'nalish texnologiyasi. Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari. – T., 2009. - B.3

⁵ Azizxo'jaeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. – T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamgarmasi nashriyoti. 2006, – 160 b.

nutq faoliyatining barcha turlarini uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarda tilni samarali qo'llash kompetensiyasini rivojlantiradi.

Xulosa o'rnida, professional harbiy kontekstlarni ingliz tilini o'rganishga integratsiya qilish harbiy kursantlar orasida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun sezilarli pedagogik foyda keltiradi. Kontekstga asoslangan o'qitish an'anaviy grammatikaga yo'naltirilgan usullarga qaraganda samaraliroq ekanligini gapirish, tinglash va gramatik ko'nikmalarda sezilarli yutuqlarni ko'rish orqali bilishimiz mumkin. Bundan tashqari, maqola kommunikativ kompetensiya va vazifaga asoslangan o'qitishning nazariy asoslarini qo'llab-quvvatlaydi, bu esa haqiqiy, kontekstga asoslangan mashg'ulotlar ham pragmatik, ham lingvistik qobiliyatlarni oshirishini tasdiqlaydi. Harbiy akademiyalardagi o'quv dasturlari ishlab chiquvchilari va o'qituvchilari uchun ushbu topilmalar til o'rganishni professional tayyorgarlik bilan muvozanatlashtiradigan integratsiyalashgan metodologiyalarni qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR:

1. Ahmedova N.M. Scientific Concept of Continuous Lingua Methodological Training of Foreign Language Teacher based on Integrated Approach. Eastern European scientific journal, 2018/4/9. – P. 43-45.
2. Passov E.I. Kommunikativnyy metod obucheniya inoyatychnomu govoreniyu, 2-e chiqarish. – M., Prosveshchenie. 1991.– 223 c.
3. Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). English for Specific Purposes: A Learning-Centered Approach. Cambridge University Press. pp. 53–60
4. Jalolov J.J. Bo'lajak tajribaning kasbiy kompetentsiyasi shakllantirilgan ishlab chiqarish ta'lim sifatida. Bo'lajak chet tili o'quvchisining kasbiy yo'nalish

texnologiyasi. Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari. – T., 2009.
- B.3

5. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.
O‘quv qo‘llanma. – T.: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot
jamgarmasi nashriyoti. 2006, – 160 b.